

שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל

בס"ד, שב"ק פרשת משפטים - שבת שקלים, כ"ט שבט ה'תשע"ג | גליון 541

מדברי מו"ר ועט"ר רבי יאשיהו יוסף פינטו שליט"א

הַרְחַק מִשְׁכַּן רַע

"וְאַלֶּהֶם הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לִפְנֵיהֶם כִּי תִקְּחֵה עִבְדְּךָ" (כ"א א, ב), יש להבין, מדוע תקנתו של הגנב היא דווקא על ידי מכירתו בבית דין, מה תועלת תצמח מכך, מלבד זה שיחזירו לנגב את גניבתו, והלא אפשר שבית דין יחייבו אותו לעסוק במלאכה וממשכורתו להחזיר את הגניבה? נראה לבאר, ירדו חכמים לסוף דעתו של אדם, שלפעמים קשה לו להשמור מן החטא, ומכיון שאי אפשר להיות נבדל ומופרש מהרע ביום אחד ובשעה אחת, וצריך לזה עבודה ועמל גדולים ביותר. על כן, העצה להתחזק בזה היא, שיעשה האדם לעצמו **גדרים וסייגים** כדי להתרחק מהרע, או אז לאחר שיגדור עצמו מהרע וסביבתו, שוב לא יכשל בעשיית רע או אפילו באהבת הרע.

ידוע שעיקר ההליכה אחר הרע נובעת מתוך ההרגל והתדירות, שמתוך ההרגל והקירבה לרע, לבסוף יבוא האדם לעשות רע בעצמו. ומשום כך אמרו חז"ל (אבות א' ז) 'הַרְחַק מִשְׁכַּן רַע וְאַל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע', שעצם השכנות עם הרשע גורמת לאדם אט אט להיות רשע בעצמו, ואף על פי שהוא מעיקרו ויסודו היה צדיק. אך כאשר האדם גודר את עצמו ועושה סייגים, ויכל להמלט מעשיית הרע. לכן, נתנה התורה כח ביד חכמים למכור אדם לעבד, לא בכדי להתעמר בו או להענישו. אלא, ירדה תורה לסוף דעתו של גנב זה, שמחמת שנמצא הוא בחברת אנשים ריקים ופוזים התדרדר לתהומות אלו, ואף אם ינסה להיטיב את דרכיו, כיון שיהיה בחברתם חזקה עליו שיחזור לסורו הרע. לכן, נמכר גנב זה בידי החכמים לאדון צדיק, כדי שישפיע עליו חכמה ומוסר, וילמד אותו אורחות חיים ודרך

ישר, ועל ידי כך יהיה נבדל ומופרש מהרע ויחזור להתנהג בדרך ישרה ומתוקנת. על פי זה יובן מה שנפסק להלכה בשולחן ערוך (או"ח ק"פ) שנוהגים לכסות הסכין בשעת ברכת המזון, ונהגו שלא לכסותו בשבת ויום טוב. ומובא בבית יוסף (ש"ט) טעם לדבר, בשם רבינו שמחה, משום שפעם אירע שאדם אחד כשהיה מברך ברכת המזון והגיע לברכת בונה ירושלים נזכר בחורבן הבית, ומרוב צערו נטל הסכין ותקע בבטנו, ומשום כך נהגו לסלק הסכין בשעת ברכת המזון. ולכאורה, מה יועיל כיסוי או סילוק הסכין מעל השולחן, הלא אם האדם יצטער כל כך בשעת הברכה מי יעצור בעדו מלקחת את הסכין ולסכן את עצמו, ואם יש בדעתו לעשות את המעשה ילך ויקח את הסכין ממקום שהניחו שם. אלא למדים אנו, **שכאשר עושה האדם סייג לעצמו, וגורם לעצמו עצירה או שהייה, ואפילו שהיא קטנה ומועטת, יש בכח אותו סייג או מעצור להניא אותו מלעשות את הדבר או המעשה שאינם ראויים לעשותם על פי הדין והיושר.**

אף אנו נלמד להוסיף לקח, ולקדש עצמנו במותר לנו, ולגדור ולעשות סייגים ומשמרת למשמרת, ובה ניצל מן החטא ומכל דבר רע. וכאשר האדם עושה לעצמו סייג ומשמרת גם שאינו מחוייב בה, בזה הוא מכניס את עצמו בכלל אוהבי ה' ששונאים את הרע ומתרחקים ממנו בתכלית הריחוק, ועל ידי כך יקבל סיעתא דשמיא מיוחדת להנצל מכל רע, ולדעת לכוון לאמיתה של תורה, ללכת בדרך האמיתית העולה בית אל.

דברי הימים

רעידת אדמה באגאדיר

א' אדר תש"ך (1960)

בא' אדר תש"ך (1960) קרוב לחצות ליל, הביט ה' לארץ, ותרעד ותרעש כל העיר אגאדיר שעל חוף האוקיינוס האטלנטי שבמרוקו. זו הייתה רעידת האדמה החזקה ביותר שידעה מרוקו. בתיה של העיר הפכו לתל חרבות, וכשנים עשר אלף איש נהרגו בה, ביניהם כ-2000 יהודים - חצי ממוניין יהודי העיר באותו הזמן. עשרות אלפי איש נותרו ללא קורות גג.

פליטי הרעש נמלטו למוגאדור, היהודים שביניהם מצאו מחסה אצל אחיהם בני הקהילה. אולם לא לעולם חוסן, ובאחת השבתות התפשטה הידיעה כי רעידת אדמה נוספת ממשמשת ובאה, כל תושבי העיר יצאו בעצומה של השבת מהעיר, על מנת לא להמצא בקרבת הבתים. כולם, מלבד **הצדיק רבי משה אהרון פינטו וצוק"ל** שלא שת ליבו למהומה הגדולה שהתעוררה סביבו, בטח באלוקיו ונשאר בביתו. ואמר על כך שזוהי בהלת שווא, ולדבריו, חרון אף ה' עבר על ידי מה שארע באגאדיר. כששמע **האב"ד הגאון רבי אהרון חסין בעל 'מטה אהרון'** שכך אמר הצדיק, הורה לכל אנשי העיר לשוב לבתיהם.

חזרו הכל מותשים ועייפים, והגאון רבי אהרון חסין שם פניו לביתו של הצדיק רבי משה אהרון פינטו, אשר קיבלו בבת צחוק ואמר: לו 'צאתם בחיפזון כרכובים על סוסים כדי להציל את נפשותיכם, אך שבתם לאיטכם כרכובי חמורים.

"**וְנִסְתָּם - וְאַיִן רִדָּף אֶתְכֶם**" (ויקרא

כו' ז'). אולם היה עליכם לשים את

מבטחכם בה"...

השיעור השבועי

מהאדמו"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א

יתקיים בימי חמישי בשעה 21:00 בהיכל ישיבת שובה ישראל רח' שבט בנימין 34 רובע י"ב אשדוד

ניתן לקבל את העלון במייל מידי שבוע ואת דבר התורה היומי מהאדמו"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א להרשמה במייל: info@shoovaisrael.com

ניתן להקדיש את העלון לברכה, לישועה או לעילוי נשמות, לפרטים 08-8679897

ר"ת	יציאת השבת	כניסת השבת	ירושלים
18:37	17:57	16:44	ירושלים
18:33	17:59	16:59	ת"א אשדוד
18:31	17:57	16:48	חיפה
18:34	18:00	16:59	ב"ש

השם גבולך שלום

פרשת משפטים עוסקת בין היתר גם בדיני ממונות. לכאורה נראה כי עניני הממון והפרנסה אינם קשורים לעניני שלום הבית, אולם מלמדים אותנו חז"ל כי הם כרוכים אחד בשני. נאמר בתהילים (קמ"ז, ו) "השם גבולך שלום חלב חטים ושבועך" - אימתי גבולך שלום, כשחלב חטים ישיבעך. על פסוק זה אמרו חז"ל (ב"מ נט), 'אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה [שיהא מזון] בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם, אלא על עסקי תבואה'.

חשוב לכל משפחה לכלכל את חייהם בתבונה על פי האפשרויות הכלכליות שחננם הבורא, ע"כ כתב המאירי (חולין סד): 'ראוי לו לאדם שלא לפזר מעותיו אלא לפי הצורך'. אולם למרות החשיבות שבניהול נכון של כלכלת הבית, יש מקום לשיקול דעת במקרים שונים על פי צורך האשה ובני הבית, וחשוב שיתבצעו הדברים בניעימות ומתוך הבנה. בעל ה'פלא יועץ' (ערך אהבה) מכוון את האיש לנהל את כלכלת ביתו בתבונה אך גם בגמישות, כפי שכותב בלשונו 'והגדר למנוע דברי ריבות מביתו, הוא שלא לדקדק כל כך בהוצאות הבית על כל פרוטה ופרוטה'.

המצב הכלכלי אינו סיבה למריבה, אך הלחץ גורם לבני הזוג להיות פחות ניוחים וממילא תגובתם עשויה להיות לא נעימה. ראוי שהאיש והאשה ינווטו את ביתם בחכמה, וישכילו לשמוח ולהסתפק במה שיש בידם, וכדאי שהדבר יעשה בהדברות ובהבנה מלאה של שני בני הזוג. בעל ספר 'בית יחזקאל' (עמ' לו) מדריך את האיש בעניין, 'והצעד הראשון למנוע המריבה, היא להסביר לה בנועם שיח מה מצבו הכספי ומה הגבול לכל שיוכל לתת לה, אף שהיא ברצונה להרבות לה כהנה וכהנה וכו'. כאשר האיש נוהג בהבנה רבה כלפי רעייתו ומתייחס לבקשותיה ולצרכיה באופן אכפתי, הגון ובניעימות, תחוש האשה סיפוק רב. דבר שיוביל להתחשבות מצידה במצבים בהם לא ניתן לממש את רצונה. כך ישכילו בני הזוג לשמור על אורה ניוחה גם במצב כלכלי לחוץ.

בעל ה'בית יחזקאל' מוסיף נקודת מבט מעניינת שצריך האיש לשים על ליבו כלפי צרכי האשה והבית, 'אבל הצעד השני לתקון המעוות, הוא, שיתבונן האדם בעצמו הלא כל ברכתו באה בגללה. וכמו שחז"ל לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא משום אשתו (ב"מ נט)'. אם כן איך יוכל לקמץ עמה אחרי שהיא שגרמה לו אותו מעט שיש לו. ואל ידקדק עמה על כל פרוטה פן ידקדקו אתו גם כן בשמים'. ויתקיים בכל בתי ישראל ברכת 'והריקתי לכם ברכה עד בלי די'.

מעלת המשפטים והדינים

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (כא, א) מקשה הגאון המוסמך רבי יאשיהו פינשו זצוק"ל בספרו 'כסף מזוקק' (דרוש א' לפרשת משפטים), מדוע פתחה התורה מיד לאחר עשרת הדברות דווקא בציווי והוראת דיני המשפטים שנצטוו בהם הדיינים, ולא בדינים ומצוות אחרות? אלא, רצתה התורה ללמדנו, שהמשפטים והדינים שקולים למעלת התורה והמצוות, כמו שנאמר בתהילים (ט) "תורת ה' תמימה משיבת נפש... פקודי ה' ישרים משמחי לב", ונסמך לכך הפסוק "משפטי ה' אמת צדקו יחדו". הדיינים, שצודקים המשפטים יחדיו עם התורה והמצוות, ושקולים הם זה בזה כולם במשקל אחד. וממשיך דוד המלך ואומר: "הנחמדים מזהב ומפז רב... גם עבדך נזהר בהם" - במשפטים, כמו שאני נזהר בתורה, לפי שיש בהם עקב רב.

ועוד, כשם שהישועה קרובה בזכות התורה, שנאמר (מלאכי ג, כב) "זכרו תורת משה עבדי", ונסמך לזה הפסוק "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא". כך, מתוך קיום המשפטים ובשמירתם, יש שכר רב שנאמר (ישעיהו נ, א) "שמרו משפטים... כי קרובה ישועתי לבוא". לכך סמכה התורה "ואלה המשפטים" אחר עשרת הדברות, ללמדנו, כשם שבזכות התורה מתקיים העולם ומתקרבת הגאולה, כך המשפטים והדינים מקרבים הישועה.

פרמראות

כל אלמנה ויתום לא תענון. אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו (כב, כא-כב)

מדוע נכפל הלשון בפסוק 'ענה תענה... צעק יצעק... שמע אשמע'? מתרץ האלשיך הקדוש, עיניו אלמנה ויתום חמור יותר מעיניו שאר האנשים, כי עיניו כפול. שכאשר מצערים כל אדם, מצטער הוא באותו הצער בלבד. אך כאשר מצערים אלמנה ויתום, מיד עולה בליבם הצער הראשון על אבדן הבעל או האב והם חושבים בלבם 'לו היה אישי או אבי עימי, ודאי היה יכול למנוע את הצער שבא עלי'. מכאן שעיוניים הוא בכפליים, וגם צעקתם אל ה' כפולה, ואף אבי היתומים והאלמנות שומע את צעקתם על הצער הכפול, ועל כן הלשון בפסוק כפולה. מובא מעשה מבהיל בשם רבו של הגאון רבי שמואל יצחק מודיליאנו זצוק"ל מסלונקי, שבאחת השנים הטילו השלטונות על יהודי עיר אחת מס כבד מנשוא, ולא עלה בידי העוסקים בצרכי ציבור לבטל את הגזרה. עמד אחד מבעלי הדעה והעלה רעיון מרושע, יתחילו את ביצוע גביית המס אצל האלמנות והיתומים, וודאי יצעקו לשמים ותפילתן תשמע והגזרה על כל היהודים תבוטל, עמדו ועשו כן. נעזבו משפחות האלמנות והיתומים אל נפשם, ואיש לא תמך בהם עוד. ותעל שוועתם השמימה, ואכן התקיים בהם הבטחת הפסוק "שמע אשמע צעקתו" אלא, שלא כפי שחישבו פרנסי העיר, פרצה מגיפה נוראה שהפילה חללים רבים מבני קהילת היהודים, ר"ל.

אם תבל תתבל שלמות רעך עד בא השמש תשיבנו לו. כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו (כב, כז)

וקשה, מדוע התחיל הפסוק בלשון 'שלמה' - 'שלמות רעך', וסיים בלשון 'שמלה' - 'שמלתו', אע"פ שלפי פשוטם הם מורים על דבר אחד? בספר 'שער בת רבים' מובא ישוב נפלא, יש הבדל בין המילים, והוא, ש'שמלה' משמעותו

בגד חשוב ויקר ושמו נאה לו 'שם-לה', ששמה הולך לפניו. וכן מצונו בפסוק (יב, לה) "וישאלו ממצרים בלי כסף וכלי זהב ושמלת" והוא כמו שכתוב במדרש כל המאוחר בפסוק הוא חשוב יותר. אך מילת 'שלמה' משמעותה בגד פשוט ובזוי ושמו מעיד עליו 'של-מה' כלומר של מה ועל מה? וכן כתוב ביהושע (ט, ה) "ושלמות בלות עליהם". וזהו שאמר הכתוב והורה על אותו בגד "אם תבל תתבל שלמות רעך" - אע"פ שבגד זה פשוט בעיניך ונקרא עבור העשיר 'שלמה', בכל אופן "עד בא השמש תשיבנו לו", משום שבעיני העני ערכו גדול ונחשב לפניו כ'שמלה', והוא זקוק לו.

ודל לא תהדר בריבו (כג, א)

מבאר האור החיים הקדוש שתיבת 'בריבו' רומזת על מה שאמרו חז"ל (ויק"ר לד, טז) שהעני עושה מריבה עם הקב"ה על כך שהבורא זן לכל אך הוא נותר רעב ובעירום. לכן אמרו חז"ל, שכל הנותן פרוטה לעני ומפרנסו הרי זה משבית ריב העני מעל השמים. אולם בזמן שאין מי שמפרנס את העני, טענת העני נשמעת בשמים והיא טענה מהודרת וחשובה. לכך ציוה הבורא שלא יגרמו לעני לריב עם קונו, אלא יחוננוהו כמשפט חונן דלים. מסופר על הצדיק רבי ישראל אבוחצירא ה'באבא סאלי' זצוק"ל שהיה יושב על מדין בעיר תאפיללת, לא אחת נאליץ לפסוק לחובתם של אנשים אומללים וקשוי יום והיו עיניו זולגות דמעות, אך קיים הוא את חובתו כדין "ודל לא תהדר בריבו". באחד הימים הופיע לפניו איש עשיר בבואו לתבוע לדין אלמנה עניה שלא שילמה לו את חובה. באה האלמנה לפני הצדיק בעיניים דומעות ובידה אין כל. שמע הבאבא סאלי את טענות הצדדים ופסק שעל האלמנה לשלם את חובה, אולם כשקרא את פסק הדין היו דמעותיו הטהורות של הצדיק זולגות במורד זקנו, ומבטו אל העשיר היה נוקב על כך שאינו מותר לאלמנה על הפרוטות הספורות שודאי לא יחסרו מהונו הרב. ראה העשיר את דמעותיו של הצדיק, הבין את תוכחתו הנסתר, קם ואמר בפה מלא כי מותר הוא על החוב, והיתה לכולם הרווחה.

זכר למחצית השקל

אמרו חז"ל (מגילה יג) 'באחד באדר משמיעין על השקלים, ולמה באחד באדר? גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקליו'. כיון שאמר המן הרשע על בני ישראל "ישננו עם אֶחָד מִפְּנֵי וּמִפְּנֵי בֵּין הָעַמִּים" (אסתר ג, ח) לפיכך, הקדים הקב"ה את שקליהם, ונצטוו להביא 'מחצית השקל', שכאשר כל אחד מעם ישראל ישמע ויבין שהוא רק 'מחצית' והשלמות תגיע בנתינת כולם יחד, מתוך כך יזכו להיות **באחדות ובשלמות** - ההפך ממה שאמר עליהם המן הרשע. תקנו חז"ל לקרוא ארבע פרשיות בחדש אדר לזכרון ארבע דברים. הפרשה הראשונה שקוראים בשבת שלפני ראש חודש אדר, או בראש חודש עצמו אם הוא חל בשבת - היא **פרשת שקלים**, להזכיר את מצוות **מחצית השקל**, שהיו מחוייבים ליתן כל אחד מישראל מנן עשרים שנה ומעלה, בזמן שבית המקדש היה קיים, עבור קרבנות ציבור. בימנו, נוהגים לתת לפני פורים מעות 'זכר למחצית השקל', ונוהגים לגבות את המעות בבית הכנסת בליל פורים קודם קריאת המגילה כדי להקדים השקלים לקריאת המגילה. מכל מקום, ניתן לתת את המעות כבר מתחילת חודש אדר ואף לאחר פורים למי שלא הספיק.

המנהג היום, לתת זכר למחצית השקל עבור כל אחד מבני הבית גם עבור ילדיו הקטנים. גם נשים נהגו לתת מעות אלו ויש נוהגים לתת גם עבור עוברים שבמעני אמם. זהוהירו הפוסקים, שיש להמנע מלקרות למעות אלו בזמן הזה 'מחצית השקל', אלא רק **'זכר למחצית השקל'**. משום, שיש לחוש שאם יקרא להם 'מחצית השקל', הרי המעות הללו "הקדש" לבית המקדש, ויהיו אסורות בהנאה, ולא ניתן יהיה לתת אותם לעניים.

כמה צריך לתת זכר למחצית השקל? שיעור מחצית השקל הוא כמחיר השוה לעשרה גרם **כסף טהור**, ומכל מקום מי שקשה עליו לתת סכום זה מוחמת מצבו הכלכלי, די שיתן מטבע אחד זכר למחצית השקל, וכל המוסיף תבוא עליו הברכה. יש שנהגו לתת מחצית מהמטבע המקובל באותו מקום, ויש שנהגו לתת שלושה חצאים מהמטבע, כנגד שלוש פעמים התיבה 'תרומה' שנאמרה בפרשת שקלים (רמ"א תרצד, א).

הגאון רבי חיים פלאגי זצוק"ל כתב בספרו 'רוח חיים' (סימן תרצ"ד סק"ב) **שיש לתרום את המעות לתלמידי חכמים עניים השוקדים על דלתות התורה**. ונתניה זו היא צדקה חשובה ביותר. וכל המשתדל להיות עושה ומעשה להרים קרן התורה ולומדיה, יזכה לראות בהרמת קרן ישראל.

פניני דברי יאשיהו

מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחַק

"מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחַק" (פג, ז) על האדם להתרחק בכל כוחו מדבר שקר ומובטח לו שלא ישל מנן לעולם. מעשה שהביא החיד"א על אדם שפשע עם חברת רחוב ובא אל הרב, ותינה את צערו שאין בכוחו לשוב בתשובה. אך ברצונו לקבל על עצמו קבלה אחת בלבד, כפי שיורה לי הרב. משנוכח הרב שהאיש נחוש, אמר לו 'קבל על עצמך לומר תמיד את האמת'. הופתע האיש, ציפה הוא לצומות ולסיוגופים, וכעת דורש ממנו הרב רק לא לשקר - הסכים בנקל. למחרת, כשהיה בדרכו עם חבריו לפרוץ לבית עשיר, הרהר לעצמו 'כאשר תגלה הגניבה ישאלו אותי היכן שהייתי בלילה, מה אענה להם, שלא יצאתי מבית? והרי הבטחתי לא לשקר!'. פרש לביתו. משנשנה הדבר מספר פעמים, דחקוהו חבריו והוא סיפר להם שקיבל על עצמו לומר את האמת, דבר המונע ממנו לחטוא ולכפור באשמה...

שמו של האיש יצא לפניו כדובר אמת, עד שמינוהו לשומר האוצר בבית המושל. באחד הימים נתן בידו המושל את המפתח לכספת, וביקש ממנו להביא עבורו אחת מאבני החן היקרות. משפתח האיש את הכספת נצצו מולו כל אבני החן, כמעט ושלח יד לקחת אבן קטנה שלא יורש חסרונה, אך מיד נרתע ומחשבה עלתה במוחו 'מה אענה למושל אם ישאלני, האם נגעתי באוצרותיו?!' ניחם ממחשבתו, והוציא את האבן אותה ביקש המושל בלבד. כשעמד לצאת מהמקום נגלה לפניו המושל, שעקב כל העת אחד מעשיו ואמר לו 'נוכחתי לראות כי איש אמת אתה וראוי לאמון מוחלט, מהיום אעלה את דרגתך וגם את משכורתך'...

לאורם נלך

המקובל רבי רפאל עמנואל חי ריקי זצוק"ל - ר"ה אדר תק"ג (1743)

ניסו להניאו לשנות את שם הספר שאין זה מתאים לדברי תורה להקרא בשם זה, אך היה בידו טעם ונימוק לשם זה. אולם, מעשה שהיה, גרם לרבי עמנואל לשנות את שם הספר ל'הון עשיר'. באחת השנים, הוצרך רבי עמנואל לצאת מחוץ לארץ יחד עם משפחתו, ונפל בידי שודדים שהותירו אותו ואת בני ביתו מחוסרי כל, ומכל מה שהיה ברשותו כולל רוב ספריו, **נותר בידו לפליטה רק ספר 'דיקדוקי עניות'** וכך כתב רבי עמנואל 'ועל ידי זה הביאני מלכו של עולם לידי המידה **מרובה של דיקדוקי עניות**. ואני פצייתי פי ואמור אמרתי, ומי יודע אם לעת כזאת הגעתי לידי מדה זו... ולכן אודיע דרכי אשר שנית וקראתיו בשם אחר והוא 'הון עשיר'". ואכן מיד לאחר מכן זרח מזלו והתקבל להיות רבה של פלורנץ שבאיטליה וישב שם בשלוה.

באחרית ימיו חזר רבי עמנואל לארץ ישראל, בה עמל בכל כוחו על יסוד ישיבה. לצורך כך וגם כדי להדפיס את שאר ספריו שלא נדפסו, יצא רבי עמנואל לחוץ לארץ כדי לגייס תרומות. כשהיה בדרכו חזרה לארץ ישראל כשהוא מלא בברכת ה' וסכום הגון באמתחתו, התנפלו עליו שודדים, גזלו את כספו והרגוהו - דמים בדמים נגעו... ונהרג על קידוש ה' **בראש חודש אדר תק"ג**, כשסרב להתגאל בבשר פיגולים שהגישו אל פיו, והמיתוהו במיתה משונה וכרכו את גופו ברצועות התפילין. שבוע לאחר פטירתו ביום ז' באדר מצאוהו והיה גופו שלם, והביאוהו לקבר ישראל במספד גדול, הי"ד זי"ע"א.

הצדיק המקובל רבי רפאל עמנואל חי ריקי זצוק"ל נולד בט"ו תמוז ה'תמ"ח (1688) בעיר פירארא שבאיטליה לאביו רבי אברהם. בהגיעו לגיל שש התייתם מאביו וגדל אצל דודו ממשפחת אמו שבעיר רוויגו, בצעירותו השקיע את כל כוחו בלימוד התורה הקדושה ועלה והתעלה במעלות הקדושה והפרישות. בהיותו כבן י"ט שנים נפטר דודו, ונטל הפרנסה נפל על כתפיו, ומצא את פרנסתו בהיותו מלמד לילדים, ונקרא על ידי גבירים ללמד את בניהם. בהקדמתו לספרו **'מעשה חושב'** - על מלאכת המשכן, מספר הצדיק על כך שמלאכת המלמדות הובילה אותו לכתיבת הספר 'ובעודי עומד על הנערים מלמד פה טריאיסטי (עיר באיטליה) בפרשת תרומה להבינים טעמה, הוצרכתי לעשות מעשה אפוד בקלף קטן... ולקחתי נייר עב הנקרא קרטון ועשיתי את המשכן קטון, והחצר סביב סביב לו, וכל כליו הראויים למפעלו... אמרתי אני בליבי, הטוב לעשות על זה חיבור קטן בפני עצמו'. למרות דאגתו לפרנסת משפחתו המשיך רבי עמנואל ללמוד ולהתעלות בתורת הנגלה והנסתר, עד שהעיד על עצמו שזכה והתגלה לו אליהו הנביא והאיר את עיניו בלימוד הזוהר הקדוש.

בהיותו כבן ל' שנים לאחר שהוסמך לרבנות בעיר גוריצייה עלה רבי עמנואל לארץ ישראל, והתיישב בעיר המקובלים צפת. באותה תקופה סיים רבי עמנואל את כתיבת פירושו על המשניות וקראו ברוב ענוותנו בשם **'דיקדוקי עניות'**. רבים

מאמר החכם

מְלֵאָתָהּ וְדַמְעָה לֹא תֵאָחֵר כשהבקשה, התפילה והוידוי נפרשים לפני הבורא בדמע, בכבי ובתחנונים. הרי ש'**לא תאחר**' מלקבל (הש"ל"ה הקדוש בשם רבי מנחם הבבלי)

רצונך, ששערי דמעות לא ננעלו.

במהתרת ימצא הגנב

תעלה חמת הפחה והוא יתנכל לו ולבני ביתו בעבור זאת, ואף עלול לנשלו מנכסיו ולהפקיע את הסוס מידו בכח. ולכן בליט ברירה, אמר לשליחי הפחה 'הניחו לסוס לסיים היום את עבודתו, ושובו למחר לקחתו לרשות הפחה'.

בלילה שלפני השלמת המכירה, קם היהודי כהרגלו לתיקון חצות. טרם החל באמירת התיקון והתנמנם לרגע. כשנעור היהודי קם בחטף, הדליק את מנורת הנפט שהיתה ברשותו, לבש את מלבושו העליון ויצא מן הבית. ראתה האשה את בעלה יוצא והתפלאה למעשיו, אך עד מהרה ראתה שבעלה שב והחל באמירת תיקון חצות, ותמיהתה שככה. אלא שבבוקר כשקמה גילתה לתדהמתה את הסוס המופלא - מת, חשכו עיניה של האשה וציפתה לשובו של בעלה מהתפילה, לבשר לו את הדבר. השמועה עשתה לך כנפיים במהירות הבזק, עוף השמים הולך את הקול, ונדודע בחוצות קריה כי הסוס המופלא שבק חיים ללא כל סיבה באישון ליל. אולם לפליאת האשה והשכנים, כששמע בעל הטחנה על גורלו של הסוס המיועד למכירה לפחה, שמח ביותר. ורק לאחר שפטר את שליחי הפחה לשלום, כשהראה להם את פגר הסוס, נפנה לספר לשכניו ולמשפחתו, את אשר ארע לו במהלך הלילה.

וכך נרגש, סיפר את המעשה כפי שהיה 'בחצות הלילה כשנעורתי לערוך תיקון חצות, התנמנמתי לפתע. בחלומי בא אלי רבי פייבל מנהל התחנה שנפטר לא מכבר. וסיפר לפני, שכאשר היה עובד שכיר אצלי, מתוקף תפקידו לגבות את דמי הקמח מידי הלקוחות, היה לא אחת משלשל לכיסו חלק מהכספים בחשאי וגונב את דעתי. משנפטר, הגיע רבי פייבל לבית דין של מעלה וגזרו עליו שישוב לעולם הזה בגלגול, בתוך גופו של סוס. ובעבודתו בטחינת התבואה ישיב על ידי כך את גזלותיו ויכפר על חטאתו. הסייח המפורסם שגדל בטחנת הקמח שברשותי והיה לסוס כביר כח, הוא לא אחר מאשר מנהל העבודה שחזר בגלגול. בכוחו החזק וביעילות עבודתו החל להשיב את הרווח שגנב... אלא כשבא אלי בחלומי אמש, החל מבכה על כך שמכיון שמחר יקחו אותו לעבוד אצל הפחה, לא יהיה זה עוד תיקון לנשמתו. ולכן ביקש מלפני שאמחל לו על חובו שנותר, וכך יוכל לשוב למחיצתו בעולם האמת... התעוררתי נסער, לרגע לא ידעתי את נפשי, החלום הכה אותי בתדהמה. אך עד מהרה התעשתתי ויצאתי בחטף אל טחנת הקמח, נישאתי אל הסוס ולחשתי באזנו 'מחול לך, מחול לך, מחול לך!'. וכעת כשראתי

ברובע היהודי שבפאתי ירושלים התנוססה לתפארת טחנת קמח קטנה, שהיתה בבעלותו של יהודי צדיק שעלה בשנת תר"ן מאנקרה שבתורכיה. במעט הכסף שהיה ברשותו קנה אותו יהודי סוסה כחושה שהייתה מסובבת את אבן הריחיים לטחינת התבואה ומכך התפרנס. צדיק היה אותו יהודי, תלמיד חכם וירא שמים, ומאחר ונתפרסם ביושרו היו כמעט כל שכניו היהודים מביאים אליו את תבואתם לטחינת הקמח. יהודי זה ידע לשוחח רק בתורכית ובאספלונית, לכן שכר לעזרתו יהודי מקומי ששמו רבי פייבל שהכיר את שפתו ותירגם עבורו את הדרוש לו. סמך עליו היהודי התורכי והפקיד בידו את ניהול הזמנת הקמח מהלקוחות. כל השבוע היה רבי פייבל מנהל העבודה, מתרוצץ בין בתי תושבי השכונה ומקבל לידיו את הזמנות הקמח, דואג לאספקת הקמח במועד, והיה אחראי לגביית התשלום עבור השירות. וכך היה היהודי התורכי פנוי ללימוד התורה בלב שקט ללא טירדות הפרנסה, סמוך ובטוח כי מפעלו אמון בידי של איש כשר וישר.

והיה היום ורבי פייבל מנהל העבודה הלך לעולמו, בצער רב שכר היהודי התורכי מנהל עבודה חדש. מספר ימים לאחר מכן המליטה הסוסה שבטחנת הקמח סייח. גדל הסייח ברשותו של היהודי ולפליאת כולם גדל והיה לסוס חזק מאד, עד שהיה ביכולתו לעבוד ביעילות רבה ובמהירות, כאילו עבדו יחד חמישה סוסים. התפוקה של הסוס החדש היתה מירבית, וכמות הקמח שנטחנה בטחנת הקמח הוכפלה ושולשה, ויחד איתם גדלו ושגשגו רווחי בעל הטחנה. שמעו של 'סוס הפלא' נתפרסם בכל הארץ, סוחרים רבים יהודים וערבים נהרו לטחנת הקמח, כדי לחזות בפלא המפורסם. ניסו הסוחרים לשכנע את בעל הטחנה למכור להם את הסוס החזק, ואף שהפצירו בו רבות והסכימו להוסיף לו כסף רב בעבורו, סירב היהודי הצדיק לוותר על הסוס המופלא, שתרם רבות לפרנסת ביתו. הסוחרים הערבים שהתמרמרו על סירובו העיקש של בעל הטחנה, באו לפני הפחה וסיפרו לפניו על אודות 'סוס הפלא' הנמצא בחזקתו של יהודי מהרובע היהודי. התיאורים הנלהבים על יעילותו של הסוס הדביקו את הפחה, והוא חמד את הסוס לעצמו. עד מהרה נשלחו שליחי הפחה ובאו לפני בעל טחנת הקמח, ובפיהם דרישה מאת הפחה לקנות את הסוס המופלא. לא יכול בעל הטחנה לסרב לדרישת הפחה, חשש מילא את ליבו שמא בסירובו

דגי החשמל

במתח של וולטים בודדים. מקורו של דג הפיל הוא בנהר הניז'ר בניגריה. הוא נקרא כך משום **חוטמו הארוך** כחדק של פיל, בו הוא משתמש לנבור בקרקע הבוצית של הנהרות למציאת טרף קל. התברר כי דג זה רגיש ביותר למזהמים במים ומגיב **מיידית** על כל שינוי במים, ואכן, מזה שנים משתמשים בו בארץ ישראל לניטור איכות מים השתיה. מיד כשהדג מזהה שינוי באיכות המים, התנדדות החשמליות הנפלטות מזנבו הופכות להיות **מהירות יותר**, שינוי אותות החשמל מהדג נקלט ע"י חיישן המתריע למערכת בקרת איכות המים על מצב המחייב בדיקה.

ישנם דגים המייצרים חשמל במתח גבוה ומשתמשים בו גם למטרות הגנה ולצידי. דג תוקפני במיוחד שיכול להמם את אויביו במכת חשמל קטלנית, הוא דג 'אלקטרופורוס' הידוע בשם 'הצלופח החשמלי' על אף שאינו צלופח. מקורו במעמקי מי נהר האמזונס בדרום אמריקה. הצלופח החשמלי מסוגל לייצר חשמל בעוצמה הרבה ביותר בעולם החי. אורכו של הצלופח החשמלי עשוי להגיע ל-2 מטר, ומשקלו 20 ק"ג, לאורך גבו של הדג קיימים כ-700,000 תאי חשמל מסוגלים לייצר זרם במתח של כ-700 וולט ובעוצמה של כשני אמפר. לשם השוואה, המתח החשמלי הזורם בחשמל הביתי עומד על 220 וולט. באופן מדהים הצלופח החשמלי מסוגל להפיק חשמל למשך שעה ארוכה, מבלי להתעייף ומבלי להתחשמל בעצמו!

מזלו של חודש אדר הוא דגים. מתוך עשרות אלפי סוגי הדגים המצויים בעולם, ישנם דגים שהבורא טבע בהם יכולת מפליאה ליצור חשמל טבעי, הלא הם 'דגי החשמל'. בדומה לתאי העצב שמייצרים חשמל, קיימים לדגים אלו תאים גדולים יותר המסודרים בטורים מהראש לכיוון הזנב, באופן כזה שהחשמל יכול לזרום בהם מתא אחד לשני לכל אורך הטור. ברגע שהדג נצרך לייצור החשמל, מתהווה גירוי בכל תאי החשמל בו זמנית, ונפלט זרם חשמלי בעוצמה גבוהה. ככל שהדג גדל, כך מתווספים בו יותר תאי חשמל, וביכולתו ליצור חשמל בעוצמה גבוהה יותר.

דגים המייצרים זרם חשמלי חלש, נמצאים בדך כלל בסביבה חשוכה או עכורה במיוחד, ולכן יכולת יצור החשמל משמשת אותם לצרכי ניווט. האותות החשמליים הנפלטם מהדג, חוזרים אליו מעצמים שבסביבתו ונקלטים בתאי חישה הנמצאים בעור הדג. באמצעותם, יש ביכולתו של הדג להבחין בין עצמים לבין דגים ולזהות מצבי סכנה. דגים אלו משתמשים באותות החשמליים הנפלטם מגופם גם לשם תקשורת עם דגים אחרים. מעניין להיווכח, שכאשר מכניסים שני דגים מסוג זה לאקווריום, נראה כי הם מנהלים מעין דו שיח, באמצעות האותות החשמליים שנשלחים מאחד לשני. אחד מדגים אלו הוא 'דג הפיל', הפולט אותות חשמליים קצרים וחלשים,